

Jaume Plensa: Paisatges de l'ànima

Jaume Plensa és un escultor de la condició humana. Les seves intervencions en espais públics de tot el món ens mostren la seva idea de l'escultura com a laboratori d'idees entorn del principi d'energia que mou l'univers.

La matèria i la paraula són els dos vectors que conflueixen en aquest espai de cossificació volumètrica que és l'escultura i que Plensa ha eixamplat als dominis de l'escena i la poesia.

En els inicis de la seva trajectòria, als primers anys 80 del segle XX, la seva escultura era antropomorfa, amb volumetries expressionistes de ferro forjat o colat que ens transportaven a paisatges humans de ressons totèmics i primitius. Eren uns anys en què, després de l'allau dels conceptualismes, l'art vivia immers en els neoexpressionismes visceralment que arrasaven Europa amb nous corrents figuratius.

Però l'escultura de Jaume Plensa es depuraria ràpidament. Hi apareixerien arquitectures, murs, esferes, figures geomètriques i nous materials que la van despullant de corpus orgànic i matèric fins a apropar-la a noves dimensions: la literària i la científica. Hi apareixen l'arquitectura, el mur, les *Bedrooms* o *Waiting-rooms*, habitacles translúcids que van confirmant les escultures de Plensa com a receptacles del que és corpori. Són *hàbitats* escultòrics que designen la presència del cos humà absent, o la solitud de l'ésser, una condició que serà cada cop més present en el seu treball. Un poema de Jaume Plensa assenyala aquest canvi: «Cada ésser humà és un "lloc". Cada dona, home, nen, vell és un espai habitable en si mateix que es desplaça i desenvolupa en un "lloc" en temps, en geografia, en volum i en color».

Aquestes caixes d'arquitectura individual, cel·les on hi pot habitar el pensament i la solitud, actuaran de *turning point* en la seva trajectòria, ja que obriran el pas cap a la matèria com a caixa de ressonància capaç de traduir una idea, un pensament. Com ens recorda Carsten Ahrens, en Plensa «l'escultura es correspon a la presència d'idees en l'espai real, [...] a la plasmació material del pensament».

Plensa necessita crear cossos, que posa al servei d'interrogacions sobre l'existència humana. Sovint estableix paral·lelismes amb el cos humà com a

espai geogràfic de l'ésser i és aquí on la lletra, la paraula dóna corpus conceptual a aquests personatges asseguts, que forgen amb el cos i la paraula, un «lloc». Volums amb ressonància, caixes orgàniques on les paraules creen pensament.

La paraula és una font inesgotable per a Jaume Plensa. Manllevada dels textos bíblics, de la Divina Comèdia del Dant, de les obres de Shakespeare o d'«Els proverbis de l'infern» de William Blake, és també irradiació de llum i concepte en els seus projectes públics.

La seva escultura ha anat desmaterialitzant-se cada cop més fins valorar aspectes més intangibles. Després d'utilitzar el ferro, el bronze, l'alumini, el plàstic, l'alabastre, la fibra de vidre o el vidre mateix, ha assolit un ordre més immaterial, amb l'ús de la llum i el so, cada cop més presents en les obres d'art públic. La llum com a matèria escultòrica és inherent a l'obra *Star of David* (Estocolm, 1998) i a *Bridge of Light* (Jerusalem, 1998). La immaterialitat del so ha estat present en les cel·les d'alabastre de *Love Sounds* (1998) o en l'exposició de gongs de Kestner Gesellschaft (1999), a Hannover. La incorporació d'efectes òptics i acústics mitjançant l'ús de la xarxa internet ha obert el seu treball cap a la comunicació humana, un tema que reprèn a *The Crown Fountain*, a Chicago (2004).

Un dels seus darrers treballs públics acusa la desmaterialització de la seva escultura. *Breathing* (2005), a la Broadcasting House de BBC a Londres, un con invertit de fibra de vidre que de nit projecta al cel un feix de llum d'un quilòmetre i constitueix un homenatge als periodistes morts en compliment de la seva feina.

L'entrada a la globalització, a una consciència geogràfica del món múltiple i diversa alhora, ha fet que Plensa desenvolupés els darrers anys una temàtica de reivindicació global dels drets humans, de denúncia de les opressions, les desigualtats i les injustícies. Aquests treballs, que pertanyen a les sèries *In the Darkness*, denuncien la vulnerabilitat de l'ésser humà, la degradació de la condició humana avui. **Són les imatges que podem trobar en el número 4 de la revista *Transfer*, l'exemplar que el lector té precisament a les mans.** Plensa s'expressa mitjançant imatges de diverses figures, homes i dones del món, considerades de diverses ètnies o, simplement, figures nues sobre les que escriu articles de la Declaració Universal dels drets humans. La

nuesa de les figures mostra el despullament dels desproveïts dels seus drets. Un indi sioux du al front la paraula *Soul* (ànima), mentre que la dona va associada a les malalties de la nostra societat: depressió, anorèxia, bulímia, histèria, amnèsia, insomni. Una societat del desig i la malaltia que ha esdevingut plural i global, en què la condició humana es veu ultratjada i insultada per una societat opressora i explotadora de les minories. Són paisatges humans, paisatges de l'ànima global que l'artista vol transmetre a la societat per arribar a una presa de consciència col·lectiva. Són geografies humanes que Plensa dibuixa prenent com a rerefons un registre fotogràfic, un espai de representació que manipula i desfà per argumentar la seva condició fantasmagòrica i mirar de fer patent la consciència d'alteritat: hi ha una altra condició humana a l'altra banda del mirall.

Si la paraula ha estat un dels instruments més eficaços per expandir la mirada escultòrica de Jaume Plensa, l'escenografia ha estat un dels altres àmbits que han establert una comunicació més directa amb el públic. L'any 1996 va iniciar una col·laboració amb la Fura dels Baus amb l'òpera *Atlàntida* de Manuel de Falla, que s'ha consolidat al llarg d'onze anys portant a escena obres com: *Le Martyre de Saint Sébastien* (1997), de Claude Debussy; l'obra de teatre *Désir* (1997), de Josep Maria Benet i Jornet; el *Faust* (1998), de Goethe; *La damnació de Faust*, d'Hector Berlioz (1998); *Le Pareti della Solitudine*, de Tahar Ben Jelloun (2003); i *La flauta màgica* (2005), de Mozart. L'escena és una plataforma que concita tots els elements de l'obra d'art total (arquitectura, matèria, llum, so i energia humana) en un maridatge perfecte entre la matèria i els intangibles.

Pilar Parcerisas